

Isaak Babelj
ZGODBE IZ ODESE

prevedla in spremno besedo napisala Sara Špelec

Poglavar

Poroka se je končala in rabin je za trenutek obsedel v naslanjaču. Ko je stopil iz hiše, je na dvorišču zagledal dolgo vrsto miz. Bilo jih je toliko, da so kakor rep štrlele čez dvoriščna vrata na Bolniško ulico.

Z žametom pokrite mize so se po dvorišču vile kot kače, ki so na hrbtu tovorile zaplate vseh barv in prepevale oranžno-rdečo žametno melodijo.

Stanovanja so postala prave pravcate kuhinje. Skozi vrata se je valil gost dim, to srebrno sonce, ki je žgalo obraze, tresoč se brade in popackane prsi starih babnic. V njihove bujne prsi je kakor kri, kakor penasta slina steklega psa tekel rožnati pot in po prostoru razširil opojni smrad. Poročno večerjo so v družbi pomivalok pripravljale tri kuharice pod nadzorom osemdesetletne tradicionalistke Rejzl, ki je s svojim drobnim grbavim telesom spominjala na zvitek tore.*

6
7

Pred večerjo se je na dvorišču prikazal neznan mladenič, ki je želel na štiri oči govoriti z Benom Krikom.

»Poslušajte, Poglavar, nekaj pomembnega vam moram povedati,« mu je na samem rekel mladenič. »Pošilja me teta Hana s Kostecke ...«

»No, pa na dan z besedo,« je odvrnil Beno Krik, imenovan Poglavar, »kaj je torej tako pomembnega?«

»Teta Hana mi je naročila, naj vam povem, da je včeraj policijska postaja dobila novega načelnika ...«

* Tora je biblijsko peteroknjžje (Vse opombe so prevajalkine).

»To so mi sporočili že predvčerajšnjim,« ga je prekinil Beno Krik. »No, in?«

»Načelnik je zbral ljudi in jim rekel ...«

»Novi bi radi pometli s starimi,« ga je prekinil Beno Krik. »Kar pomeni, da bo naredil racijo. No, in?«

»No, in kdaj naj jo torej pričakujemo? Res ne veste, Poglavar?«

»Jutri.«

»Ne, Poglavar. Danes.«

»Kdo pa ti je to rekel, mali?«

»Teta Hana. Ali je ne poznate?«

»Poznam jo, poznam. No, in?«

»Načelnik je zbral ljudi, rekoč: ‚Benu Kriku moramo zaviti vrat! Kaj nam bo poglavar, ko pa nam vlada car! Današnji dan, ko se moži njegova sestra in bodo vsi na kupu, je kakor naročen za racijo ...‘«

»No, in?«

»... no, in špiclji so stisnili rep med noge, češ da racija ne pride v poštev na dan, ko Beno praznuje, ker se utegne razjeziti in preliti veliko krvi. A načelniku je mar samo časti ...«

»No, in zdaj pojdi,« je rekel Poglavar.

»Kaj pa naj rečem teti Hani?«

»Reci: ‚Teta Hana, Beno ve za racijo.‘«

In mladenič se je odpravil v spremstvu treh ali štirih Benovih ljudi. Ki so rekli, da se vrnejo čez pol ure. In res so se. To je vse.

Omizju ni bilo mar za starostno hierarhijo. Ali je neumni starec vreden več kot strahopetni mladenič?

Tudi na premoženje se ni oziralo. Ali ni žvenket polne denarnice poln žalosti?

Na čelu omizja sta sedela ženin in nevesta. Danes je njun dan. Mesto ob mladoporočencema je zasedel Poglavarjev tast Sender Eichbaum. Pošteno si ga je prislužil. In ker njegova zgodba še zdaleč ni preprosta, jo je preprosto treba povedati.

Zakaj je Poglavar Beno Krik, razbojnik vseh razbojnikov, postal Eichbaumov zet? Gre vendar za človeka s šestdesetimi, no, pravzaprav devetinpetdesetimi molznimi kravami! Zakaj torej prav on? Prav zaradi razbojništva! Pred kakšnim letom je Beno Eichbaumu napisal tole pismo:

»Spoštovani gospod Eichbaum, vljudno vas naprošam, da jutri zjutraj na Sofijejski 17 pod dvoriščnimi vrati pustite dvajset tisoč rubljev. A gorje vam, če moje prošnje ne boste uslišali – vsa Odesa vas bo vlačila po zobeh! Z najodličnejšimi pozdravi, Poglavar Beno.«

Čeprav mu je pisal še drugič in tretjič – in vsakič bolj grozeče – ni prejel nobenega odgovora. Beno je moral stvar vzeti v svoje roke. Ponoči se je pri Eichbaumu oglasilo devet ljudi z dolgimi smolnatimi baklami. Nad njegovo živinsko stajo je kar naenkrat zagorelo devet zvezd! Beno je zlomil ključavnico in krave eno po eno spuščal iz staje, pred katero jih je čakal fant z nožem. Z enim samim udarcem jih je prevrnil na tla in nož zaril v kravje srce. Odjeknili so streli in iz krvave zemlje so kakor ognjene vrtnice

pognale bakle. K hlevu so namreč pritekale delavke, ki jih je streljaje v zrak sprva odganjal samo Beno, potem pa so se mu pridružili še ostali razbojniki. S strelji v zrak, se razume – človeku pa res ne bi storili nič žalega! Ko je šesta krava obležala pri njegovih nogah in zamukala v slovo, je na dvorišče pritekla Eichbaum v spodnjih hlačah, rekoč:

»Pa dobro, Beno, kaj bi rad?«

»Denar. Vi pa kravice, gospod Eichbaum, mar ne? Toda eno brez drugega ne gre ...«

»Če je tako, pa stopi noter, Beno.«

In je stopil. Najprej sta si umorjene krave razdelila na pol. Potem je Beno Eichbaumu izročil zapečateni zagotovilo, da se ga ne bo nihče več dotaknil. A kaj, ko je kmalu doživel še hujši udarec ...

To strašno noč, ko je vlamljajal, ko so ranjene krave mukale in so telički podrsavali po materinski krvi, ko so naboji poplesavali kot mlade črnke in so babje mlekarice cvileč odskakovale pred cevmi ljubečih browningov ... to strašno noč se je na dvorišče v srajčki z izrezom priklatila hči starega Eichbauma po imenu Cilja. In Poglavar je začel slaviti svoj poraz.

Čez dva dni je Eichbaumu meni nič, tebi nič vrnil celotni izplen in se zvečer prikazal na pragu. V sobo je stopil v oranžni obleki z manšetami, pod katerimi se je lesketala briljantna zapestnica, vljudno pozdravil Eichbauma in ga prosil za hčerino roko. Malo je manjkalo, pa bi starca doletela blažja kap, a se je po čudežu uspel obdržati na nogah. In prav je tako, pred sabo je imel še celih dvajset let!

»Dobro me poslušajte, Eichbaum,« je rekel Poglavar, »ko umrete, vas bom pokopal pri vratih najiminenitnejšega judovskega pokopališča! Postavil vam bom spomenik iz rožnatega marmorja in poskrbel, da postanete starosta Brodske sinagoge. Odrekel se bom svoji obrti in postal vaš družabnik, Eichbaum! Imela bova dvesto krav! Nič lažjega, saj bom vendar pobil vse druge mlekarje in vse tatove, ki si bodo drznili stopiti na vašo ulico! Da o dvorcu, ki vam ga bom zgradil na postaji številka šestnajst, sploh ne izgubljam besed ... A tudi vi nikar ne besedičite, da ste mlada leta preživel kot kak rabin ... O tem, da ste ponaredili oporoko, kajpada ne bova rekla niti besedice ... Vaš zet je vendar Poglavar in mož beseda!«

In ker je strast sveta vladar, je strastni Beno Krik dosegel svoje. Mladoporočenca sta tri mesece preživela v rodovitni Besarabiji, deželi vina, najrazličnejših dobrot in neobzidane strasti. A Beno je hotel omožiti štiridesetletno sestro Dvojro z basedovko, zato mu ni ostalo drugega, kot da se vrne v Odeso. In ker smo o Senderju Eichbaumu povedali že več kot dovolj, se moramo tudi mi vrniti na svatbo Poglavarjeve sestre Dvojre Krik.

Na večerji so postregli s puranom, pečenim piščancem, gosko, polnjenimi ribami in ribjo juho z limonovo-bisernim leskom. Gosje glave so krasile bujne perjanice cvetja ... Ali res mislite, da pečenega piščanca na breg prinesejo razburkani odeški valovi?

Če je tako, naj vam povem, da so to sinjo, zvezdnato noč naši najžlahtnejši tihotapci svetovnega slovesa

ponovno opravili nevarno, a vedno znova vznemirljivo nalogo. In tuje vino nas je tako prijetno grelo, tako prijetno pozibavalo in omamljalo, da je naše kolcanje spominjalo na zven bojnih rogov. Črni ladijski kuhar s Plutarha, ki je tri dni plul iz Port Saida, je čez carino pritihotapil trebušaste steklenice jamajškega ruma, jantarno madeiro, cigare s plantaže Pierponta Morgana in pomaranče iz okolice Jeruzalema. To je daritev razburkanih valov odeškega morja, s katero na judovskih svatbah tu in tam pogostijo odeške berače. Na svatbi Dvojre Krik so judovskim beračem privoščili jamajški rum, da so pijani kot nepravoverne svinjne na ves glas tolkli z berglami. Eichbaum si je odpel telovnik, napol miže opazoval podivjano družčino in zasanjano kolcal. Orkester je zaigral tuš. Ah, kaj zaigral! Bilo je kot na pregledu divizij, ko tušu ni ne konca ne kraja. Za mizo so se nagnetli razbojniki, ki po prihodu tujcev niso več vedeli, kaj bi. In so šli. In potem je Ljova Ruski na glavi svoje najdražje razbil steklenico vodke. In potem je Monja Artilerist ustrelil v zrak. In potem je po starodavnem običaju prišlo na vrsto obdarovanje mladoporočencev. In potem se je navdušenje resnično začelo!

Šamesi* so ob bučnih zvokih tuša planili na mizo in pojoč oznanjali, koliko rubljev in srebrnih žlic se je nateklo, Poglavarjevi prijatelji, ti moldavanski vitezi modre krvi, pa so na srebrne pladnje kot po tekočem traku metali zlate kovance, prstane in koralde.

* Šamesi so oskrbniki aškenaških sinagog.

Na ramenih moldavanskih aristokratov so se šopirili rdeči suknjiči, pod katerimi so nosili malinovo rdeče telovnike, njihove usnjene mesnate noge pa so azurno škripale.

Pokončni banditi so v ritmu glasbe tolkli po iztegnjenih trebuhih, vzdikali »Naj zažge!«* in nevesto obsipavali s cvetjem, ona, od boleznj iznakažena štiridesetletna sestra Poglavarja Bena Krika po imenu Dvojra, pa je na kupu blazin sedela z golšo, izbuljenimi očmi in Eichbaumovim darilom v podobi mršavega, od bolečine onemelega dečka.

Ko je gostom že zmanjkovalo daril, šamesom glasu in kontrabasu prave tonalitete, se je po dvorišču začel širiti smrad.

»Beno,« se je oglasil stari voznik tovara in sloviti grobijan ata Krik, »zdi se mi, da bi se utegnilo nekaj ... kako bi rekel ... skratka: nekaj se smodi, no ...«

»Dajte no, ata Krik,« je Poglavar rekel pijanemu očetu, »nikar ne govorite neumnosti in poplaknite pijačo z jedačo ...«

Ata Krik je ubogal in pijačo poplaknil z jedačo. A dimni oblak je kljub temu bil vse bolj strupen ... In nebesni robovi so bili rožnate barve ... In konica plamenečega jezika je že obliznila višave ... Gostje so vstali in iztegnili nosove. Babnice so zajavkale. Razbojniki so se spogledali. Samo nesrečni Benó ni ničesar opazil!

* Z vzdikom »Naj zažge!« (v ru. *gór'ko*) svatje zahtevajo, naj se mladoporočenca poljubita.

»Bi radi uničili moj praznik?« je obupano kriknil.
»Dajte no, dragi moji, poplaknite pijačo z jedačo ...«

Na dvorišču se je ponovno prikazal mladenič, ki jih je obiskal v zgodnjih večernih urah.

»Poglar,« je rekel, »nekaj pomembnega vam moram povedati ...«

»Kdo bi si mislil,« je odvrnil Poglar. »No, če je tako, pa le na dan z besedo ...«

»Poglar ... Ste videli, da se je policijska postaja spremenila v pravo pravcato svečo?« je spregovoril neznan mladenič in se zahihital. »Gori! A ni to zabavno?«

Trgovci so mu odgovorili z molkom, razbojniki pa z nasmeškom.

Šestdesetletna vodja predmestnih banditov po imenu Manka je v usta vtaknila prsta in s predirljivim žvižgom pošteno prestrašila svojo okolico.

»Manja, ne obnašajte se kot na delovnem mestu,« jo je okaral Beno, »ohraniti je treba mirno kri ...«

Prinašalec strašne novice se je kar dušil od smeha.

»Skupina kakšnih štiridesetih ljudi je zapustila postajo, ker je sklenila narediti racijo,« je nadaljeval trzaje z ustnicami, »a naredila ni niti petnajst korakov, ko je že začelo goreti ... Le brž tja, če ne verjamete ...«

Beno gostom ni dovolil v bližino požara, kamor se je odpravil v spremstvu dveh tovarišev. Namesto okraja je zagledal goreči pravokotnik. In videl je, kako so se policistom tresle zadnjice, ko so tekli po zadimljenem stopnišču in skozi okna metali kovčke ... in kako so se zaporniki naskrivaj razbežali ...

in kako zaman je bil trud gasilcev, ko je v bližnji pipi zmanjkalo vode ... In potem je na drugi strani pločnika zagledal policijskega načelnika – prav tega, ki je želel nasprotnike pomesti z železno metlo – prežvekujočega brčice, ki so mu kar naprej lezle v usta ...

Beno je pristopil k osupli železni metli in ji izkazal vojaško spoštovanje:

»Smola smolasta, kajne, vaše blagorodje?« je sočutno vprašal. »Ah, kakšna smola neki, to je vendar sodni dan!«

S pogledom je premeril gorečo zgradbo, zmajal z glavo in zabrundal:

»Ah, ti šmentana reč, ti ...«

Domov se je vrnil ob zori, ko so dvoriščne svetilke ugasnile in so se gostje že davno razšli. Celo glasbeniki so se naslonili na svoje kontrabase in zadremali, Dvojra pa še kar ni legla k počitku. Prestrašene ga moža je z obema rokama potiskala proti vratom poročne sobe in ga poželjivo gledala kot mačka, ki svojega dragocenega ulova za nobeno ceno ne bo pustila iz gobca.

Tako se godi v Odesi

Začel sem pogovor.

»Povejte mi kaj o Benu Kriku, reb* Arje-Lejb,« sem rekel starcu. »O njegovem bliskovitem vzponu in tragičnem padcu. Kolikor vem, so po njegovi poti šli kar trije. Jekleni mož Froim Krokari, denimo. Ali ni bil prav tak kot Poglavar? Tu je še divji mož Nezlomljivi Koljka. Ali ni bil rojen vladar? Tudi Haim Vrabec se ni nikoli tako visoko povzpel! Ali ni nenavadno, da je samo Benu Kriku uspelo priti do vrha, vsi drugi pa so tik pred ciljem zgrmeli v prepad?«

Reb Arje-Lejb mi ni odgovoril. Sedel je na pokopališkem zidu in prisluškoval zeleni tišini grobov. Je že res, da so modreci pomembni ljudje in je na njihov odgovor treba nekoliko počakati. In res je tudi, da se je Arje-Lejb dodobra namolčal, preden je končno spregovoril:

Če vas torej prav razumem, želite izvedeti, zakaj mu nihče ne seže do kolen ... Je res? Nič čudnega, da imate na nosu očala in v duši jesen ... Nič čudnega, da razgrajate za pisalno mizo, v družbi pa nerazumljivo jecljate ... Razgrajati je vendar treba na trgu in jecljanje ovekovečiti na papirju! Da ste tiger? Prava reč! Biti morate tudi lev in mačka! Ste že kdaj poskusili zadovoljiti rusko žensko? Ste pri petindvajsetih vedeli, kako iztiriti zemljo in se dotakniti neba? No, in zdaj si predstavljajte še, da je vaš oče voznik

* Reb je okrajšana oblika besede rebe, s katero nagovarjajo rabine, in hkрати spoštljiv nagovor odraslih moških.

tovora Mendel Krik. Kaj ata Krik počne? Nič takega: zvrne vodko, skrbi za konje in da kakšno na gobec. Predstavljajte si, da ste mladi in polni življenja, oče pa vam dvajsetkrat na dan zagrozi s smrtjo. Kaj pravi? Da bi se postavili zase? Figo bi se! No, Poglavar Beno pa se je.

Nekega dne je Benči obiskal enookega, a še vedno neustrašnega Froima Krokarja, rekoč:

»Vzemi me v službo. Tvoja tolpa bo od mene imela velike koristi.«

Krokar ga je izprašal:

»Kdo si? Od kod si? In kaj bi sploh rad?«

»Predvsem ne bi rad tratil časa, Froim,« je rekel Beno. »Bova res blatila prazno slamo?«

»Ne blati in pokaži, kaj znaš,« je odgovoril Krokar.

In potem je sledil ... Morda pa tudi ne ... Skratka: kolikor vem, je sledil razbojniški posvet, ki mu je načeloval pokojni Levka Bik.

»Kaj neki ima ta Benči za bregom?« je vprašal pokojni Bik.

In enooki Krokar je sklenil:

»Ne govori veliko, a kar pove, je sočno. Naj se mu še malo pocedi iz ust.«

»Če je tako,« je vzkliknil pokojni Levka, »mu dajmo Žagico.«

»Dajmo mu Žagico!« je sklenil posvet in prestrašil celo najbolj neustrašne razbojnike.

Zakaj so bili prestrašeni? Ne sprašujte in dobro prisluhnite ...

Žagico so klicali tudi Žid in pol ali Tri krat tri. Za Žida in pol je veljal, ker je bil najdrznejši, najbogatejši

in največji Jud, ki ga je navzdol gledal celo najvišji odeški stražnik. Njegovi obilni postavi se ni mogla načuditi niti najobilnejša Judinja! Vzdevek Tri krat tri si je prislužil, ker je podjetje Banda Levka Bika v njegovo pisarno vlomilo natanko devetkrat – in ne osemkrat ali desetkrat, kot namigujejo nekateri. Kakšna čast je doletela skorajšnjega Poglavarja Bena, ki ga bo lahko oropal že desetič! Ko mu je Froim povedal, kaj ga čaka, je rekel le »Razumem!« in zaloputnil z vrati. Zakaj je zaloputnil z vrati? Ne sprašujte in dobro prisluhnite ...

Čeprav je Žagica navaden morilec, se mu ne moremo kar tako odreči. Kako naj zavržemo svojega otroka? Kako naj zavržemo kri naše krvi, katere obrt opravlja pol Odese? A nastradal je prav zaradi svojih Moldavancev. Ki so ga dvakrat ugrabili in zanj zahtevali odkupnino. Ko so v času pogroma predmestni pretepači udrihali po Judih na Veliki Arnavtski, so ga celo pokopali. In to v spremstvu cerkvenih pevcev! Ko jim je Žagica pobegnil, je na Sofijski srečal pogrebni sprevod s pevci in vprašal:

»Koga pokopavajo v spremstvu pevcev?«

Mimoidoči so odgovorili, da pokopavajo Žagico.

Sprevod je prispel do Predmestnega pokopališča, naši pa so iz krste potegnili mitraljeze in začeli obstreljevati predmestne grobove. Tega Žid in pol resnično ni pričakoval. No, pravzaprav se je na smrt prestrašil! Ali poznate junaka, ki se mu na njegovem mestu ne bi tresle hlače?

Desetič oropati človeka, ki so ga enkrat že pokopali? Kako nezaslišano dejanje! In Beno ne bi postal

Poglavar, če se tega ne bi še kako dobro zavedal. Krokarku je torej rekel »Razujem!« in Žagici še isti dan poslal dobro staro grozilno pisemce:

»Velepoštovani Ruben Josipovič! Vljudno vas naprošam, da v soboto pod sodčkom z deževnico pustite ...« dobro veste, kaj. »V kolikor boste za mojo prošnjo gluhi, kot že tolikokrat doslej, utegne vašo družino doleteti nesreča. Odlične pozdrave Vam pošilja Vaš znanec Bencion Krik!«

In Žagica mu je nemudoma odgovoril:

»Poslušaj, Beno, a se ti blede? Naslednje vrstice pišem v upanju, da te pamet – bognedaj! – še ni povsem zapustila, in istočasno ugotavljam, kako zelo si zelen. Ali res ne veš, da zaradi letošnje bogate argentinske letine pšenice sploh ne moremo prodati? Odkrito ti povem, da sem se že prenajedel tega grenkega kruha, kajti navadnemu vozniku tovora na stare dni ne ostane nič drugega kot eno samo trpljenje. In kaj imam od tega nečloveška napora? Čir na želodcu, večne skrbi, nezaceljene rane in neprespane noči! Če verjameš ali ne: tvoj veliki prijatelj Ruben Žagica.«

Ker Žid in pol ni kar tako, je pismo tudi poslal. A kaj, ko so ga dostavili na napačen naslov! Ko Beno ni dobil odgovora, se je strašno razjezil in se naslednji dan v spremstvu štirih prijateljev zglasil v pisarni Žagice. No, pravzaprav je vanjo vdrla zamaskirana četverica z revolverji.

»Roke gor!« so rekli in zamahnili s pištolami.

»Salomon, ti nestrpnež ti! Kolikokrat sem ti že rekel, da moraš na delovnem mestu ohraniti mirno kri?« je Beno opomnil najglasnejšega in se obrnil k prebledelemu, pravzaprav pozelenelemu trgovskemu pomočniku.

»Je Žid in pol v tovarni?«

»Ne, niso prišli,« je odgovoril trgovski pomočnik Muginstein po imenu Josip, sicer pa samski sin tetke Pesje, prodajalke kokoši s Sredinskega trga.

»Kdo je torej tukaj glavni?« so nesrečnika zaslišali.

»Jaz,« je zelen kot najbolj zelena greda odvrnil trgovski pomočnik.

»Potem pa že enkrat odpri blagajno, za božjo voljo!« je ukazal Beno in napovedal opero v treh dejanjih.

Medtem ko je Salomon v kovček živčno zlagal denar, papirje, ure in monograme in je pred njim z rokami kvišku stalo Josipovo živo truplo, je Beno natrosil nekaj judovske modrosti.

»Samo še enkrat naj se obnaša kot Rothschild, pa se bo cvrl v peklu,« je bila Benova prerokba za Žagico. »Bodi no dober, Muginstein, in mi prijateljsko zaupaj, zakaj kljub mojemu prijaznemu opozorilu ni žrtvoval petih kopejk, sedel v tramvaj, se zapeljal do mojega stanovanja in z mojo družino spil kakšnega šilca vodke ali česa prigriznil, ko pa bi mu vendar dali vse, kar imamo? Si mar nisem zaslužil njegovega zaupanja? Reči bi mi moral samo: ‚Poslušaj, Beno, trenutno bolj tenko piskam, mi daš nekaj dni, da spiskam denar?‘ In jaz bi mu odvrnil: ‚Kako da ne! A

ne veš, da ni človek človeku nikoli svinja?‘ Kakšen nesmisel, a ne Muginstein?«

»To je tudi moja misel,« se je zlagal Muginstein, ki se mu je zdelo popolnoma nesmiselno, da bi ugledni bogataš in pomembnež, kakršen je Žid in pol, s tramvajem lazil na dom nekega tovornega voznika Mendla Krika in malical z njegovo družino.

In mimo oken se je kot beračica ob zori priplazila nesreča ... No, resnici na ljubo je v pisarno pijan kot čep prihrumel Savka Copatek – njeno judovsko utelešenje.

»Fej in fuj! Oprosti, da zamujam, Benči,« je zakričal Savko, potem pa zacepetal, zakrilil z rokami in nehote pritisnil na sprožilec. Krogla je priletela naravnost v Muginsteinov trebuh!

Kaj se to pravi! Človek nič hudega sluteč živi, naslednji hip pa ga več ni. Nekoč je kot ptička na veji živel neki samski moški, ki nas je kdove zakaj zapustil ... O življenju in smrti pa res ne more odločati Jud mornarskega videza, ki si je, kdove zakaj, za tarčo izbral človeški trebuh! Kaj se to pravi!

»Pot pod noge!« je zakričal Beno in še preden so vsi zapustili prostor, prestregel Copatka:

»Na materin grob prisegam, da si mrtev, Savka ...«

No, mladi gospod, kaj bi na Benovem mestu naredili vi, ki izrezujete kupone tujih delnic? Ne veste, kajne? On pa je! Poglavar že ne bi posedal na zidu drugega največjega judovskega pokopališča in si zakrival obraza pred soncem ...

Nesrečni sin tetke Pesje je dolgo umiral. Uro po tem, ko so ga pripeljali v bolnico, se je prikazal Beno.

K sebi je poklical predstojnika oddelka in bolniško strežnico ter ju z rokami v svetlorumenih hlačah posvaril:

»Želim, da ranjeni Josip Muginstein ozdravi. Zakaj? Ker sem Bencion Krik! Bodite no velikodušni in mu priskrbite kafro, napihljive blazine in ga namestite v posebno sobo. V kolikor moji prošnji ne boste ugodili, mi ne preostane drugega, kot da vaše doktorje – tudi če so med njimi doktorji filozofije! – s tremi aršini* zemlje pospremim na zadnjo pot.

A njegov trud je bil zaman – Muginstein je še isto noč umrl. In tedaj je Žid in pol zagnal vik in krik po vsej Odesi:

»Kdo ima tukaj besedo,« je zavpil, »policija ali Beno?«

»Ko policija umolkne, spregovori Beno,« so mu povedali razumni ljudje, in ker se Žagici ni dalo ničesar dopovedati, ga je na Sredinskem trgu obiskal rdeči avtomobil z glasbeno skrinjico in posebej zanj premierno izvedel marš iz opere Smej se, klovn!** K hiši tetke Pesje je sredi belega dne pridrvel avtomobil.

Kako je škripal s kolesi, kako se je iz njega kadilo, kako bakreno se je svetil, kako je zaudarjal po bencinu in kakšne arije so prihajale iz njegovega signalnega roga! Nekdo je skočil iz avtomobila in stopil v kuhinjo, kjer se je na ilovnatih tleh zvijala drobna tetka Pesja. Na stolu poleg nje je z rokami krilil Žid in pol.

* Aršin je ruska dolžinska mera, enakovredna sedemdesetim centimetrom.

** Smej se, klovn je verz iz opere Glumači skladatelja Ruggera Leoncavalla.

»Poglej si no ta svinjski fris,« je zakričal, ko je zagledal gosta. »V peklu se boš cvrl, gnida! Si res moral ubiti živega človeka? Kakšne manire pa so to?«

»Spoštovani gospod Žagica,« je tiho rekel Beno Krik, »dragega pokojnika že drugi dan objokujem kot rodnega brata. A vidim, da vas moje mladeniške solze niti malo ne ganejo. Sram vas bodi, gospod Žagica! Je vaše srce res trdo kot kamen? Ko sem izvedel, da ste materi našega pokojnika poslali samo ušivih sto srebrnikov, so moje oči od groze oglušele!«

In ker je Beno za hip umolknil, naj povem, da je nosil čokoladni suknjič, svetlorumene hlače in malinovo rdeče čevlje.

»Vsaj deset tisoč bi morala dobiti!« je zarjul. »Dajte ji deset tisoč na roko z dosmrtno pokojnino, bog pa naj ji da sto dvajset let! V kolikor moji prošnji ne boste ugodili, vas vljudno naprošam, da me pospremite do avtomobila ...«

In začelo se je zmerjanje, ki mu ni bilo videti konca! Tega sicer ne morem potrditi, a pravijo, da je Beno iz Žida in pol vendarle izsilil pet tisoč rubljev na roko in petdeset rubljev na mesec.

»Tetka Pesja,« je Beno rekel skuštrani starki, ki se je še vedno valjala po tleh, »če zahtevate mojo glavo, je vaša, a ne pozabite, da se tudi bog kdaj zmoti, kaj se ne bi človek! Naredil sem usodno napako, tetka Pesja! A še večjo je naredil bog, ko je Jude poslal v Rusijo in jih izpostavil peklenskim mukam. Si mar res ne zaslužimo prvorazrednih švicarskih jezer, svežega gorskega zraka in omikane francoske družbe? In ker ima tudi bog napake, bo zelo napak, če mi

ne prisluhnete. Dobili boste torej pet tisoč na roko in petdeset rubljev vsak mesec do smrti, ki naj vas doleti šele pri stodvajsetih! Josip bo imel pogreb, kakršnega svet še ni videl: k počitku ga bo pospremila šest konjev z levjo grivo, dva voza vencev, zbor iz Brodske sinagoge, kaj zbor, v slovo mu bo zapel sam Minkovski!«*

Naslednje jutro so ga pokopali. Bil je pogreb, ki ga pokopališki berači še dandanes pomnijo. Kaj berači, tudi šamesi! Kaj šamesi, tudi prodajalci košer perutnine in starke iz druge največje ubožnice! Kaj Odesa, cel širni svet še ni videl takšnega pogreba! Policisti so nosili paradne rokavice. In v pozelenelih, na stežaj odprtih sinagogah je gorela luč. In v voz so vpregli šest belih konj s črnimi perjanicami. Na čelu procesije je šel zbor šestdesetih dečkov z ženskimi glasovi. Nato starosti sinagoge in prodajalca košer perutnine, ki sta pod roko držala tetko Pesjo. Nato člani združenja judovskih trgovskih pomočnikov. Nato odvetniki in doktorji medicine s svojimi asistentkami ter priložnostnimi babicami. Vštric s tetko Pesjo so na eni strani hodile še prodajalke kokoši s starega bazarja, na drugi pa ugledne mlekarice z Bikovega**, ki so zavite v oranžne šale korakale kot orožniki na prazničnih paradah. Med njihovimi širokimi bedri je dišalo po morju in ribjem mleku ... In nato je na koncu spreveda stopicljalo še vsaj sto delavcev Rube-

* Tenorist Pinhas Minkovski, ki je nekaj časa deloval tudi v Odesi.

** Bikovo na Moldavanki je v ruščini Bugajóvka (*bugáj* je v ru. plemenski bik), kjer naj bi nekaj časa gojili bike.

na Žagice. Kaj sto, dvesto! Kaj dvesto, tisoč! Nosili so črne suknje s svilenimi reverji in nove škornje, da so škripali kot prašiči v vreči.

In zdaj me dobro poslušajte, kajti govoril bom kot Gospod, ki se je na Sinajski gori prikazal v podobi gorečega grma ... Resnično vam povem: vse, o čemer bom govoril, sem videl na lastne oči, ko sem s šešljavim Mojzejkom in Samsonom iz pogrebnega zavoda sedel na pokopališkem zidu. To sem videl jaz, ponosni jud Arje-Lejb, ki je že marsikoga pospremil k zadnjemu počitku.

Voz se je približal pokopališki sinagogi. Ko so dvignili krsto, je tetka Pesja zatrepetala kot ranjena ptica, kantor* pa je zlezal iz kočije. In komaj se je v spremljavi šestdesetih pevcev začela zadušnica, je izza ovinka pridrvel avtomobil in se ob zadnjih taktih marša Smej se, pajac! ustavil. Med ljudmi je zavlada-la smrtna tišina. Kaj med ljudmi, tudi med drevesi, pevci in berači ...

In izpod rdeče strehe se je prikazala četverica, ki se je komaj slišno približala vozu in nanj položila venec dragocenih vrtnic. Po končani zadušnici je zgrabila krsto, si jo naslonila na jeklena pleča in s plamenečimi očmi ter izbočenimi prsmi zakorakala s člani združenja judovskih trgovskih pomočnikov.

Na čelu četverice je bil nesluteni Poglavar Beno Krik, ki se je približal grobu, stopil na grič in stegnil roko.

* Kantor je vodja bogoslužja.